

عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی و میزان تغییر در انگیزه دانشجویان در طول دوره تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز

عبدالحسین شکورنیا، نسرين خواجه علی، افسون باقری، مهدی بیژن زاده*

چکیده

مقدمه: بررسی و شناسایی انگیزه‌ها و عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی می‌تواند در تربیت پزشکان متعهد و ارتقای سطح سلامت در جامعه مؤثر باشد. این مطالعه با هدف بررسی انگیزه‌ها و عوامل مؤثر بر انتخاب رشته دانشجویان پزشکی انجام شده است

روش‌ها: در این مطالعه توصیفی-مقطعی، نظرات ۳۵۱ نفر از دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال ۱۳۹۳ به روش سر شماری مورد بررسی قرار گرفت. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۲۲ سؤال بود که روایی و پایایی آن توسط کارشناسان بررسی و تأیید شد. پایایی آن نیز از طریق آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۸۴ تعیین شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های آماری توصیفی، آزمون تی مستقل و تحلیل واریانس استفاده شد.

نتایج: یکصد هشتاد و پنج نفر (۵۷/۵٪) از دانشجویان دختر و ۱۹۱ نفر (۶۱٪) بومی خوزستان و میانگین سنی آنان $22/33 \pm 3/7$ (۱۸ تا ۳۲ سال) بود. بر اساس میانگین نمره، انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه ($3/07 \pm 0/69$)، اشتغال، درآمد بالا و منزلت اجتماعی ($3/01 \pm 0/68$) و علاقه به رشته پزشکی ($2/87 \pm 0/98$) از مهم‌ترین عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی بود. نقش خانواده و دوستان در انتخاب رشته دانشجویان دختر به طور معناداری از دانشجویان پسر مهم‌تر بود ($F=1/255$ ، $p=0/033$). مقایسه نظرات دانشجویان به تفکیک سال ورود به دانشگاه نشان داد که میانگین نمره نظرات دانشجویان در بیش‌تر زمینه‌ها در طول دوره تحصیل به طور معناداری کاهش می‌یابد ($F=34/97$ ، $p=0/001$).

نتیجه‌گیری: از نظر دانشجویان پزشکی خدمت به جامعه، درآمد بالا و منزلت اجتماعی از عوامل مهم در انتخاب رشته پزشکی است. با افزایش سنوات تحصیل در دانشگاه انگیزه‌ها و علاقه دانشجویان از تحصیل در رشته پزشکی کاسته می‌شود. کاهش انگیزه‌های دانشجویان پزشکی در طول تحصیل باید به عنوان هشدار برای مسؤولین و دست‌اندرکاران بهداشت و درمان تلقی شود.

واژه‌های کلیدی: عوامل مؤثر، انتخاب رشته، دانشجوی پزشکی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ۱۳۹۵؛ ۱۶ (۲۳): ۱۸۹ تا ۱۹۹

مقدمه

مسئولیت‌پذیری حرفه‌ای کادر مراقبت‌های بهداشتی به

ویژه پزشکان از جمله عواملی است که اخیراً در حفظ و ارتقا سیستم بهداشت و درمان مورد تأکید قرار گرفته است. از آنجایی که انگیزه یکی از عوامل مهم در موفقیت تحصیلی و عملکرد حرفه‌ای افراد است و می‌تواند در تربیت کادر پزشکی خبره و متعهد نقش داشته باشد، توجه به عوامل مؤثر بر انگیزه پزشکان به عنوان نیروی تأثیرگذار بر سلامت جامعه اهمیت زیادی پیدا کرده است (۳ تا ۱).

هدف از آموزش در دانشگاه‌های علوم پزشکی تربیت

* نویسنده مسؤول: دکتر مهدی بیژن زاده (استادیار)، گروه ژنتیک، دانشکده

پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران.

mbijanaz@yahoo.com

عبدالحسین شکورنیا (مربی)، گروه آموزشی ایمنی شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه

علوم پزشکی جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران. (shakurnia@yahoo.com)

نسرين خواجه علی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی

جندی شاپور اهواز، اهواز، ایران. (khajeali@sbmu.ac.ir)؛ افسون باقری، حوزه

معاونت آموزشی پزشکی عمومی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی جندی

شاپور اهواز، اهواز، ایران. (afsoon_bagheri20@yahoo.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۴/۱۱/۱۴، تاریخ اصلاحیه: ۹۴/۱۱/۲۵، تاریخ پذیرش: ۹۵/۱/۲۳

دانش‌آموختگان متعهد و ماهری است که بتوانند در جامعه به نیازهای سیستم سلامت و انتظارات مردم پاسخ‌گو باشند و برای تحقق این مهم توجه به اهداف، انگیزه‌ها و انتظارات دانشجویان از اهمیت شایانی برخوردار است و در دانشگاه‌های معتبر این عوامل در برنامه ریزی‌ها در نظر گرفته می‌شود (۴).

انگیزه به مجموعه عواملی اطلاق می‌شود که انسان را به فعالیت و حرکت به سوی هدف وا می‌دارد. بر اساس مطالعات انجام شده هر چه تطابق بین انگیزه‌های یک فرد با علایق، مهارت‌ها و شخصیت حرفه‌ای او بیش‌تر باشد شانس کسب موفقیت برای او در تحصیل، کار و همچنین رضایت شغلی بیش‌تر خواهد بود (۵).

در مطالعات متعددی در خارج و داخل کشور، عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی و میزان انگیزه افراد مورد بررسی قرار گرفته است و هر کدام یک یا چند عامل را به عنوان عوامل غالب یا دارای سهم بیش‌تر در انتخاب رشته مشخص کرده‌اند. البته شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی هر جامعه می‌تواند وزن متفاوتی به عوامل مختلف بدهد و سهم انتخاب و علاقه فردی را در انتخاب رشته کم و یا زیاد کند. بررسی‌های فرا تحلیلی از پژوهش‌های مختلف نشان می‌دهد که علیرغم اینکه در جوامع مختلف افراد در انتخاب رشته پزشکی دلایل متنوعی را اعلام داشته‌اند، با این وجود در بیش‌تر این مطالعات عواملی همچون خدمت به مردم و جامعه، منزلت اجتماعی و درآمد مناسب، از رایج‌ترین عللی بوده‌اند که دانشجویان در انتخاب رشته پزشکی به آنها اهمیت می‌دهند (۶ تا ۱۰).

یافته‌های برخی مطالعات در این زمینه نشان می‌دهند که اگر چه دانشجویان در بدو ورود به دانشگاه با علاقه رشته پزشکی را انتخاب می‌کنند اما با افزایش سنوات تحصیل از میزان علاقه و انگیزه آنان به تحصیل در این رشته کاسته می‌شود. فشرده بودن برنامه درسی، مشکلات آموزشی در مقطع بالینی و نگرانی از آینده شغلی

از عوامل مؤثر در این ارتباط بوده‌اند (۱۱ تا ۱۳). بررسی و شناسایی عوامل مؤثر بر نگرش دانشجویان پزشکی به عنوان یک زیر مجموعه از نیروهای اصلی بخش بهداشت و درمان از جمله ضرورت‌هایی است که می‌تواند به دست‌اندرکاران در فراهم نمودن امکانات مناسب و برنامه ریزی موفق برای تربیت پزشکان متعهد و توانمند کمک نماید.

از آنجایی که انگیزه‌ها و علایق پزشکان نسبت به رشته تحصیلی و آینده حرفه‌ای خود یکی از عوامل مؤثر در موفقیت تحصیلی و کیفیت ارائه خدمات بهداشتی توسط آنان است، بررسی انگیزه‌های ورود به دوره پزشکی می‌تواند ضمن کمک به مدیران نظام سلامت در تربیت پزشکان متعهد و سیاست‌گذاری برنامه‌های کلان سلامت، در ارتقای سلامت آحاد مردم در جامعه نیز مؤثر باشد. بنابراین با توجه به آنچه اشاره شد، لزوم انجام مطالعات ملی و منطقه‌ای در کشور در این زمینه آشکار می‌گردد. مطالعه حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی و میزان تغییر در انگیزه دانشجویان در طول دوره تحصیل در دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ انجام شد.

روش‌ها

در یک مطالعه توصیفی-مقطعی نظرات دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز نسبت به عوامل مؤثر در انتخاب رشته مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش کلیه دانشجویان رشته پزشکی شاغل به تحصیل در نیمسال اول ۹۴-۱۳۹۳ به تعداد ۹۸۰ نفر بودند. نمونه مورد بررسی کل دانشجویان مقاطع تحصیلی علوم پایه (دانشجویان سال اول)، فیزیوپاتولوژی (دانشجویان سال چهارم) و اینترنتی (دانشجویان سال آخر پزشکی) به تعداد ۴۰۰ نفر بودند که به طور داوطلبانه در این پژوهش شرکت داشتند. پرسشنامه‌ها سر کلاس درس ضمن هماهنگی با اساتید

و بعد از توضیح اهداف مطالعه و جلب همکاری دانشجویان در اختیار آنان قرار می گرفت و بلافاصله بعد از تکمیل گردآوری می شد. جهت تکمیل پرسشنامه توسط اینترنت ها، مجری با حضور در بخش های بالینی و درمانگاهها پرسشنامه ها را در اختیار آنان قرار می داد تا تکمیل نمایند.

ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه بود که با استفاده از پرسشنامه ای که قبلاً توسط محقق جهت بررسی انگیزه انتخاب رشته دانشجویان رشته پرستاری طراحی شده بود (۱۴) تدوین شد. در این پرسشنامه بر اساس نظر متخصصین و مروری بر متون مرتبط تغییراتی لحاظ شد و روایی آن توسط اساتید و دانشجویان پزشکی تأیید و پایایی آن نیز مجدداً با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ تعیین شد و جهت بررسی نگرش دانشجویان رشته پزشکی در این مطالعه مورد استفاده قرار گرفت.

پرسشنامه مشتمل بر سؤالاتی در ارتباط با مشخصات جمعیت شناسی (جنس، سن، معدل تحصیلی، سال ورود به دانشگاه، شهر محل سکونت و میزان تحصیلات والدین دانشجویان) و ۲۲ سؤال نگرش سنجی در مورد عوامل تأثیرگذار در انتخاب رشته پزشکی و همچنین میزان رضایت مندی از ادامه تحصیل در دانشگاه و مقیاس پرسشنامه به صورت پنج درجه ای لیکرت از خیلی زیاد تا بی اهمیت با اختصاص نمره ۴ تا صفر (خیلی زیاد ۴ و بی اهمیت صفر) با حداقل نمره برای هر سؤال صفر و حداکثر آن ۴ بود.

برای مراعات نکات اخلاقی، پرسشنامه ها بدون نام بود و دانشجویان در تکمیل یا عدم تکمیل پرسشنامه مختار بودند. بدین ترتیب پرسشنامه ها توسط پژوهشگران به صورت حضوری در اختیار دانشجویان قرار گرفت و پس از تکمیل جمع آوری گردید.

داده های حاصل با استفاده نرم افزار آماری SPSS-18 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از روش های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار و توزیع فراوانی) جهت

توصیف داده ها و از آزمون آنالیز واریانس برای مقایسه میانگین و انحراف معیار بین گروه ها و تی تست برای مقایسه تفاوت میانگین بین جنسیت و بومی بودن و از تحلیل عاملی جهت دسته بندی سؤالات پرسشنامه استفاده شد. سطح آماری معنادار آزمون ها $p < 0/05$ در نظر گرفته شد.

نتایج

از مجموع ۴۰۰ پرسشنامه توزیع شده تعداد ۳۵۱ پرسشنامه توسط دانشجویان به طور کامل تکمیل و مورد بررسی قرار گرفت (در صد بازگشت پاسخ ۸۸٪). از این تعداد ۱۳۴ نفر (۳۸/۲٪) دانشجوی سال اول، ۱۰۰ نفر (۲۸/۵٪) مقطع فیزیوپاتولوژی و ۱۱۷ نفر (۳۳/۳٪) در دوره کارورزی (اینترنی) قرار داشتند. یکصد و هشتاد و پنج نفر (۵۷/۵٪) دختر و ۱۹۱ نفر (۶۱٪) بومی خوزستان با میانگین سنی $22/32 \pm 3/7$ (۱۸ تا ۳۲ ساله) بودند. حدود ۶۰٪ پدران و ۳۵/۵٪ مادران دانشجویان تحصیلات بالاتر از دیپلم داشتند.

در مرحله بعد جهت دسته بندی سؤالات پرسشنامه و تعیین عوامل از روش تحلیل عاملی (Factor Analysis)، آزمون کایزر مایر و به دست آوردن ضریب KMO ((Kaiser-Meyer-Olkin)) استفاده شد. در مورد تعداد نمونه برای تحلیل عاملی در صورتی که KMO بیش تر از ۰/۵ باشد، نشانه کفایت تعداد نمونه است. اگر آزمون بارتلت معنادار شود، نشانه وجود همبستگی بین متغیرهاست و امکان تحلیل عاملی وجود دارد (۱۵). در این مطالعه KMO برابر ۰/۸۵۹ و آزمون بارتلت معنادار بود ($p < 0/0001$). برای تحلیل عاملی از چرخش واریماکس استفاده شد.

نتایج تحلیل عاملی در ۵ گروه دسته بندی شد. این عوامل با توجه به محتوای سؤالات به ترتیب به صورت زیر نام گذاری شد: موقعیت علمی و کادر آموزشی دانشگاه، علاقه به رشته پزشکی، اشتغال، درآمد بالا و منزلت

اجتماعی، انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه و نقش واریانس را پوشش داد (جدول ۱). خانواده و دوستان. این پنج عامل جمعاً ۶۳/۷۶٪ کل

جدول ۱: نتایج آزمون تحلیل عاملی و چرخش واریماکس

عوامل مورد بررسی	عامل ۱	عامل ۲	عامل ۳	عامل ۴	عامل ۵
عامل ۱ (موقعیت علمی و کادر آموزشی دانشگاه)					
سؤال ۱۹. موقعیت علمی دانشگاه	۰/۸۳۲				
سؤال ۱۸. جالب بودن این دانشگاه	۰/۸۳۱				
سؤال ۱۷. رضایت از این دانشگاه	۰/۸۱۷				
سؤال ۲۰. مناسب بودن کادر آموزشی دانشگاه	۰/۷۸۷				
سؤال ۲۲. اگر امکان داشت دانشگاه دیگری را انتخاب می‌کردید	۰/۵۳۷				
عامل ۲ (علاقه به رشته پزشکی)					
سؤال ۱. انتخاب مجدد رشته پزشکی در صورت شرکت مجدد در کنکور	۰/۸۲۴				
سؤال ۱۵. آیا با شناخت فعلی دوباره رشته پزشکی را انتخاب می‌کنید	۰/۸۲۱				
سؤال ۱۶. آیا به تغییر رشته تمایل دارید	۰/۷۴۶				
سؤال ۱۰. بعد از ورود به دانشگاه علاقه شما به پزشکی افزایش یافته است	۰/۶۶۴				
سؤال ۱۱. تحصیل در این رشته را به دوستان و بستگان توصیه می‌کنید	۰/۶۴۰				
عامل ۳ (اشتغال، درآمد مناسب و منزلت اجتماعی)					
سؤال ۳. درآمد مناسب و وضعیت اقتصادی		۰/۸۵۸			
سؤال ۲. آینده مناسب شغلی		۰/۷۹۲			
سؤال ۱۳. بازار کار مناسب		۰/۷۵۰			
سؤال ۴. منزلت اجتماعی		۰/۷۳۷			
عامل ۴ (انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه)					
سؤال ۹. علاقه قبلی به رشته پزشکی			۰/۷۲۴		
سؤال ۷. شناخت و تصمیم فردی			۰/۶۸۰		
سؤال ۸. علاقه به درس زیست در دبیرستان			۰/۶۴۰		
سؤال ۱۴. نیازهای جامعه و خدمت به هم‌نوعان			۰/۵۸۸		
سؤال ۱۲. توانایی علمی و استعداد های فردی			۰/۵۷۳		
عامل ۵ (نقش خانواده و دوستان)					
سؤال ۵. تشویق خانواده				۰/۸۰۶	
سؤال ۶. تشویق دوستان و آشنایان				۰/۷۹۶	
سؤال ۲۱. دخالت خانواده و دوستان در انتخاب دانشگاه				۰/۶۱۴	
ارزش ویژه	۶/۵۴۷	۲/۸۲۳	۱/۹۴۳	۱/۵۷۱	۱/۱۴۴
واریانس کل توصیف شده در هر عامل	۲۹/۷۵۹	۱۲/۸۳۳	۸/۸۳۰	۷/۱۴۱	۵/۲۰۱
ضریب آلفای کرونباخ	۰/۸۵۸	۰/۸۷۷	۰/۸۰۷	۰/۷۵۶	۰/۶۲۸

گرفته بودند. میانگین و انحراف معیار متغیرهای انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه (۳/۰۷±۰/۶۹).

از مجموع عواملی که به عنوان عوامل تأثیرگذار بر انتخاب رشته پزشکی از دیدگاه دانشجویان مورد سؤال قرار

درآمد مناسب و منزلت اجتماعی ($3/01 \pm 0/68$) و علاقه به رشته پزشکی ($2/87 \pm 0/98$) عواملی بودند که بیش از بقیه مورد توجه دانشجویان قرار داشتند. نقش خانواده و دوستان ($2/85 \pm 0/77$) و موقعیت علمی و کادر آموزشی دانشگاه ($2/09 \pm 0/93$) در انتخاب رشته پزشکی اولویت کمتری داشت. مقایسه بین جنسیت و عوامل تأثیرگذار بر انتخاب رشته با استفاده از آزمون تی تست انجام گرفت و نشان داد که

فقط بین میانگین نمرات عامل "نقش خانواده و دوستان" بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت آماری معنادار وجود دارد. میانگین نمره دانشجویان دختر $2/93 \pm 0/72$ و پسر $2/74 \pm 0/84$ بود ($p=0/033$, $F=1/255$). همچنین مقایسه بین بومی بودن و عوامل تأثیرگذار بر انتخاب رشته نیز نشان داد که بین نظرات دانشجویان بومی و غیر بومی در برخی موارد تفاوت معنادار آماری وجود دارد (جدول ۲).

جدول ۲: مقایسه میانگین عوامل مؤثر در انتخاب رشته دانشجویان به تفکیک بومی بودن

عوامل	محل سکونت		F	p
	بومی Mean(SD)	غیر بومی Mean(SD)		
عامل ۱. موقعیت علمی و کادر آموزشی دانشگاه	2/22(0/89)	1/98(0/92)	0/029	0/026
عامل ۲. علاقه به رشته پزشکی	2/91(0/93)	2/90(0/99)	0/700	0/944
عامل ۳. اشتغال، درآمد مناسب و منزلت اجتماعی	3/01(0/66)	3/04(0/68)	0/807	0/739
عامل ۴. انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه	3/16(0/62)	3/02(0/75)	4/165	0/079
عامل ۵. نقش خانواده و دوستان	2/94(0/67)	2/73(0/87)	6/575	0/014
نمره ی کل	2/85(0/47)	2/73(0/52)	1/496	0/037

با انجام آنالیز واریانس مقایسه بین میانگین نمرات عوامل مؤثر در انتخاب رشته در سه مقطع تحصیلی علوم پایه، دوره فیزیوپاتولوژی و اینترنی انجام گرفت (جدول ۳). نتایج نشان داد بین نمرات نگرش دانشجویان مقاطع

مختلف در برخی عوامل تفاوت وجود دارد؛ بنحوی که همواره میانگین نمرات دانشجویان مقطع علوم پایه از گروه‌های دیگر به طور معناداری بیش‌تر است.

جدول ۳: مقایسه میانگین و انحراف معیار عوامل مؤثر در انتخاب رشته دانشجویان پزشکی به تفکیک مقطع تحصیلی

عوامل	علوم پایه Mean(SD)	فیزیوپاتولوژی Mean(SD)	کارورزی Mean(SD)	F	p
عامل ۱. موقعیت علمی و کادر آموزشی دانشگاه	2/62(0/67)	1/77(0/96)	1/77(0/87)	48/82	0/001
عامل ۲. علاقه به رشته پزشکی	3/37(0/61)	2/51(1/01)	2/57(1/05)	34/97	0/001
عامل ۳. اشتغال، درآمد مناسب و منزلت اجتماعی	3/00(0/68)	3/02(0/84)	2/97(0/65)	0/141	0/87
عامل ۴. انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه	3/38(0/58)	2/89(0/69)	2/86(0/69)	24/65	0/001
عامل ۵. نقش خانواده و دوستان	2/80(0/81)	2/86(0/71)	2/89(0/78)	1/08	0/63
نمره ی کل	3/03(0/49)	2/61(0/52)	2/77(0/51)	32/442	0/0001

میانگین و انحراف معیار کل نمره رضایت‌مندی

دانشجویان از پذیرفته شدن و تحصیل در دانشگاه

۱/۲۵ ± ۲/۳۹ از حداکثر ۴ بود. آزمون t نشان داد که بین میزان رضایت‌مندی دانشجویان به تفکیک جنس و بومی بودن تفاوت معناداری وجود ندارد ($p > 0.05$). اما مقایسه میانگین نظرات دانشجویان به تفکیک سال ورود به دانشگاه نشان داد که میانگین نمرات رضایت‌مندی دانشجویان از پذیرفته شدن و تحصیل در دانشگاه در طول تحصیل به طور معناداری بتدریج کاهش می‌یابد. میانگین و انحراف معیار نمره رضایت‌مندی دانشجویان سال اول، مقطع فیزیوپاتولوژی و سال آخر به ترتیب ۳/۰۱ ± ۱/۹۱، ۲/۰۸ ± ۱/۳۲ و ۱/۹۳ ± ۱/۲۵ بود ($p = 0.001$).

بحث

این مطالعه به بررسی عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی و نیز تغییر نگرش دانشجویان در طول دوره تحصیل پرداخته است. یافته‌های مطالعه نشان داد که مهم‌ترین عامل انگیزش دانشجویان در انتخاب رشته پزشکی، انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه است. خدمت به مردم به عنوان یک امر مقدس در رشته پزشکی همواره یکی از عوامل جذاب اشتغال در بخش بهداشتی و درمانی بوده است و در بیش‌تر مطالعات انگیزه خدمت به مردم یکی از عوامل مهم در انتخاب رشته پزشکی بوده است (۱۸ تا ۱۶). نتایج یک مطالعه در ترکیه نشان داده است که ۶۱ درصد دانشجویان رشته‌های علوم بهداشتی و پرستاری-مامایی، کمک به مردم و بعد از آن حفظ بهداشت عمومی و ارتقا سطح سلامت در جامعه را به عنوان مهم‌ترین علت انتخاب رشته تحصیلی ذکر کرده‌اند (۱۹). بنابراین انتظار می‌رود مسئولین برای رسیدن به حداکثر بهره‌وری در نظام سلامت، با تقویت این انگیزه‌ها در حفظ و قداست این باورها در مراکز آموزشی بکوشند.

اشتغال، درآمد مناسب و منزلت اجتماعی، دومین عامل تمایل و انگیزه دانشجویان در انتخاب رشته در این

مطالعه بود. به طور کلی در انتخاب شغل دو عامل منزلت اجتماعی و وضعیت اقتصادی تعیین‌کننده هستند و این دو عامل از عواملی هستند که در بیش‌تر مطالعات جزء مهم‌ترین عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی گزارش گردیده‌اند. نتایج مطالعات انجام شده در ترکیه و امریکا نشان داد که درآمد بالا و منزلت اجتماعی از عوامل بسیار مهم در انتخاب رشته پزشکی بوده‌است (۲۱ تا ۲۰). حامدی راد در تبریز و حسن بیگی در یزد نیز در مطالعات خود گزارش کرده‌اند که دو عامل منزلت اجتماعی و درآمد مهم‌ترین عوامل مؤثر در انتخاب رشته پزشکی بوده‌است (۲۲ و ۸) که با یافته‌های مطالعه حاضر هم‌خوانی دارد. از آنجایی که هدف اصلی جوانان از ورود به دانشگاه و ادامه تحصیل کسب یک شغل مناسب و آبرومند است بنابراین طبیعی است که در بیش‌تر مطالعات انجام شده این دو عامل اشتغال و درآمد مناسب به عنوان اولین یا دومین عامل انگیزش دانشجویان در انتخاب رشته پزشکی گزارش شده باشد.

بالا بودن سهم علاقه شخصی در انتخاب رشته سبب می‌شود که دانشجو در مراحل بعدی تحصیل و در آینده حرفه‌ای خود در جامعه احساس رضایت و موفقیت بیش‌تری داشته باشد و تصمیم پیشین خود را در خصوص انتخاب رشته پزشکی درست قلمداد کند. در این مطالعه علاقه به رشته پزشکی، سومین عامل تمایل و انگیزه ورود به دوره پزشکی بود که با نتایج مطالعات دیگر هم‌خوانی داشت (۲۳ تا ۲۵). یافته‌های یک مطالعه در دانشگاه علوم پزشکی تهران علاقه به رشته پزشکی را دومین عامل مؤثر در انتخاب رشته گزارش نموده است (۲۶). در یک مطالعه در بریتانیا نیز علاقه به عنوان مهم‌ترین انگیزه در انتخاب رشته پزشکی اعلام گردیده است (۲۳)، که تا حدودی با نتایج این مطالعه هماهنگی دارد. خوروش و همکاران با بررسی علل انتخاب رشته دستیاران پزشکی دانشگاه‌های مختلف اعلام کرده‌اند که انگیزه ۴۵/۴ درصد دستیاران از انتخاب رشته علایق

شخصی بوده است (۲۷). علاقه به رشته انتخابی می‌تواند موجب پیشرفت و ارتقای علمی و یا بر عکس بی‌علاقگی منجر به دل‌زدگی و ناامیدی از ادامه تحصیل شود. این انگیزه رضایت بخش و مطلوب است، چرا که نگرش مثبت به حرفه و محیط کار یکی از ابعاد رضایتمندی شغلی است. بنابراین با هدایت صحیح دانشجویان در انتخاب رشته تحصیلی آنان می‌توان ضمن جلوگیری از به هدر رفتن استعداد و نیروی جوانی و منابع ملی پزشکی علاقه مند و موفق تربیت کرد.

در مطالعه حاضر نقش خانواده و دوستان در انتخاب رشته اهمیت کم‌تری داشت. در مطالعه ربانی در اصفهان و معمارپور در شیراز نیز نقش والدین و دوستان در انتخاب رشته کم‌ترین اهمیت را داشته است (۲۸ و ۲۹)، که با یافته‌های این مطالعه هم‌سو است. در تحقیق حاضر تنها از لحاظ نقش خانواده و دوستان بین دانشجویان پسر و دختر در انتخاب رشته اختلاف معنادار مشاهده شد، ولی از نظر دیگر ابعاد مورد بررسی تفاوت معناداری بین دو جنس وجود نداشت. نقش والدین در انتخاب رشته پزشکی دانشجویان دختر در مقایسه با پسرها اهمیت بیشتری داشت. در مطالعه رواقی و همکاران نیز توصیه والدین تأثیر بیشتری در تعیین رشته در بین دختران داشته است (۳۰). دانشجویان دختر بخاطر مسایل عاطفی و وابستگی بیشتر به خانواده در انتخاب رشته تحصیلی تأثیرپذیری بیشتری از والدین دارند.

یافته‌های دیگر این مطالعه نشان داد که نقش خانواده و دوستان در انتخاب رشته دانشجویان بومی به طور معنادار بیش‌تر از دانشجویان غیر بومی بود و همچنین دانشجویان بومی در مقایسه با دانشجویان غیر بومی تمایل بیشتری به انتخاب این دانشگاه داشته‌اند. یعنی جایگاه و موقعیت علمی دانشگاه از نظر دانشجویان بومی در انتخاب این دانشگاه به طور معنادار مؤثرتر بوده است. تحصیل در دانشگاه‌های نزدیک به محل سکونت

والدین برای دانشجویان مطلوب‌تر است بنابراین دانشجویان غیر بومی ترجیح می‌دهند در دانشگاه‌های نزدیک به محل سکونت خودشان و نزد خانواده تحصیل نمایند.

یکی از یافته‌های مهم این مطالعه تغییر انگیزه‌های دانشجویان در طول دوره تحصیل در دانشگاه است. یافته‌های این مطالعه نشان داد که علاقه دانشجویان نسبت به رشته پزشکی و انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه به تدریج با افزایش حضور دانشجویان در دانشگاه به طور معنادار کاهش یافته است. همچنین نگرش دانشجویان نسبت به موقعیت علمی و کادر آموزشی دانشگاه نیز در دانشجویان سال بالاتر به طور معناداری کاهش یافته است. سؤالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که چرا دانش‌آموزانی که با علاقه و انگیزه بالا رشته پزشکی را انتخاب می‌کنند پس از ورود به دانشگاه میزان علاقه و انگیزه‌های آنان کاهش می‌یابد. هر چند از نظر دانشجویان شرکت‌کننده در این مطالعه نقش خانواده و دوستان اولویت کم‌تری در انتخاب رشته پزشکی داشت اما یافته‌های برخی مطالعات حاکی از این بود که انتخاب رشته پزشکی تا حدودی تحت تأثیر عواملی همچون فشار اطرافیان و جامعه بوده و کم‌تر با شناخت رشته و دیدگاه‌های شخصی داوطلب صورت می‌گیرد، دلیل این مدعا نیز تغییر نگرش دانشجویان پزشکی با بالا رفتن سن بیان شده است و به نظر می‌رسد دانشجویان سال بالا شناخت کامل‌تر و واقع بینانه‌تری نسبت به آینده شغلی خود دارند. نجات با بررسی نظرات دانشجویان رشته پزشکی دانشگاه تهران بیان داشته است که با افزایش سن دانشجویان، ارزیابی آنان از آینده شغلی پزشکی به طور معناداری تغییر می‌کند بخاطر اینکه امکان ادامه تحصیل و یافتن شغل و درآمد مناسب و در مکان مناسب برای آنان مشکل‌تر از سایر رشته‌ها است (۳۱). یافته‌های یک مطالعه در کرواسی نیز نشان داد که علاقه دانشجویان سال آخر پزشکی به طور معناداری

نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه حاضر نشان داد از نظر دانشجویان پزشکی انگیزه‌های شخصی و خدمت به جامعه، درآمد بالا و منزلت اجتماعی از عوامل تأثیرگذار در انتخاب رشته پزشکی هستند. از نظر دانشجویان شرکت‌کننده در مطالعه نقش والدین و دوستان در انتخاب رشته اهمیت کمتری داشت. بین دیدگاه‌های دانشجویان دختر و پسر به جز در ارتباط با نقش والدین و دوستان که در دانشجویان دختر به طور معنادار بالاتر بود، تفاوت چندانی وجود نداشت. با افزایش سنوات تحصیل در دانشگاه انگیزه‌ها و علاقه دانشجویان از تحصیل در رشته پزشکی کاسته می‌شود. کاهش انگیزه‌های دانشجویان پزشکی در طول تحصیل باید به عنوان رنج خطری برای آموزش پزشکی و هشداری برای مسئولین و دست‌اندرکاران بهداشت و درمان کشور تلقی شود. آگاهی از عوامل مؤثر بر انتخاب رشته دانشجویان، می‌تواند به مسئولین مربوطه در تعیین راهبردهای مناسب ارتقای سطح آموزش و بهداشت در جامعه کمک کند.

قدردانی

بدین وسیله از مسئولین دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز که زمینه این تحقیق را فراهم آورد و کلیه دانشجویانی که در این مطالعه مشارکت داشتند و با تکمیل پرسشنامه ما را در اجرای این پژوهش یاری نمودند صمیمانه تقدیر و تشکر می‌شود.

کاهش یافته است که با یافته‌های این مطالعه همخوانی دارد (۳۲). کاهش انگیزه‌های دانشجویان پزشکی در طول تحصیل به ویژه کاهش علاقه آنان به رشته پزشکی و خدمت به جامعه از یک طرف و عدم تغییر نگرش آنان نسبت به شغل و درآمد مناسب را باید به عنوان کاهش انگیزه‌های مقدس در دانشجویان و رنج خطر برای آموزش پزشکی و هشداری برای مسئولین و دست‌اندرکاران بهداشت و درمان کشور جهت بررسی بیشتر و چاره جویی تلقی کرد.

البته می‌توان ورود به دانشگاه و فاصله گرفتن از ذهنیات و نگرشهای آرمانی و احساسی به رشته پزشکی، برخورد با مشکلات موجود در رشته پزشکی و واقعیات موجود در بیمارستانها، برخورد تدریجی با بیماران و خانواده‌های آنان، درگیری با سختی‌ها و مسئولیت‌های حرفه‌ای سال‌های آخر پزشکی را نیز به عنوان سایر علل احتمالی این تغییر نگرش مطرح نمود؛ هرچند این موارد می‌تواند در تحقیقی مستقل با هدف تعیین علل این تغییر نگرش مورد واکاوی قرار گیرند.

از نقاط قوت این مطالعه بررسی و مقایسه نظرات دانشجویان مراحل مختلف دوره پزشکی عمومی بود، هرچند محدودیت‌هایی نیز وجود داشت. جامعه مورد بررسی محدود به یک دانشگاه و مطالعه در منطقه جغرافیایی خاص انجام شد. بنابراین نتایج به سادگی قابل تعمیم نیست و باید با احتیاط تفسیر شود. پیشنهاد می‌شود برای آگاهی از انگیزه‌های انتخاب رشته دانشجویان پزشکی در سایر مناطق و راهنمایی و هدایت آنان به انتخاب رشته متناسب با انگیزه‌ها و علایق شان مطالعات مشابهی در سایر دانشگاه‌ها انجام گیرد.

منابع

1. Petersen PE. Global policy for improvement of oral health in the 21st century – implications to oral health research of World Health Assembly 2007, World Health Organization. Community Dent Oral Epidemiol. 2009 ; 37(1): 1-8
2. Akhund S, Ali Shaikh Z, Bux Kolachi H. Career Related Choices of Medical Students from an International Medical College of Karachi, Pakistan. JLUMHS. 2012; 11(3): 180-84.

3. Shakurnia A, Assarehzadegan MA. [A Survey on relationship between the specialty choice priorities among medical residents of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences and society needs]. *Journal of education development in medical science*. 2015; 8(19): 62-72.[Persian]
4. Kavosi Z, Mirzaie M. Assessment of the Required Manpower for Shiraz University of Medical Sciences hospitals based on Ministry of Health and Medical Education Method, 2012. *Journal of Health Management & Informatics*. 2015; 2(1): 5-8.
5. Rouhi Gh. [Educational motivation and its relationship with some factors among the students of Golestan University of medical sciences]. *Strides in Development of Medical Education*. 2007; 4(2):77-82. [Persian]
6. Kusurkar RA, Ten Cate THJ, Asperen MV, Croiset G. Motivation as an independent and a dependent variable in medical education: A review of the literature. *Med Teach*. 2011; 33(5): e242-e262.
7. Pagnin D, De Queiroz V, De Oliveira Filho MA, Gonzalez NV, Salgado AE, Cordeiro e Oliveira, et al. Burnout and career choice motivation in medical students. *Med Teach*. 2013; 35(5):3 88-94.
8. Hamed Rad F, Ghaffari T, Hoshyar E. Motivations for Choosing Field of Study among Medical and Dental Students of Tabriz University of Medical Sciences, Tabriz, Iran. *Res Dev Med Educ*. 2014; 3(1): 25-29.
9. Gąsiorowski J, Rudowicz E, Safranow K. Motivation towards medical career choice and future career plans of Polish medical students. *Adv Health Sci Educ Theory Pract*. 2015; 20(3):709–25.
10. Shakurnia A, Ahmadi F, Mozaffari F. The factors influencing the specialty choices of medical residents in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences: a cross sectional study in 2013. *Journal of Medical Council of Iran*. 2014; 32(2): 113-20.
11. Irvani K, Amini M, Doostkam A. [A survey of medical students' attitude toward medicine and its future in Jahrom Medical University\basic and clinical stages)]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2002; 2: 28-9. [Persian]
12. Ghaderi R, Dastjerdi R, Soroush Z, Mohebbati M. [Influential Factors in Medical Students' Attitudes towards Studying Medicine in 2002]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2003; 3(2) :47-55. [Persian]
13. Puljak L, Brnjac Kraljevic J, Barac Latas V, Sapunar D. Demographics and motives of medical school applicants in Croatia. *Med Teach*. 2007; 29(8): e227-34.
14. Shakurnia A, Alijani H, Khajeali N, NiakanKalhori SR. Nursing students motivations and satisfaction, Do the motivation and satisfaction of nursing students change during their study years?. *Journal of Health, Medicine and Nursing*. 2015; 13:28-35.
15. Hadadgar A, Yousefy A, Sabouri M, Richard G. [Psychometric Properties of a Persian Version of the Specialty Indecision Scale: A Preliminary Study]. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008; 8(2): 229-37. [Persian]
16. McManus IC, Livingston G, Katona C. The attractions of medicine: the generic motivations of medical school applicants in relation to demography, personality and achievement. *BMC Med Educ* 2006; 6: 11-26.
17. Baboolal NS, Hutchinson GA. Factors affecting future choice of specialty among first-year medical students of the University of the West Indies, Trinidad. *Med Educ*. 2007; 41(1): 50-6.
18. Wright KA, Orcutt VL. Physician Assistant Specialty Choice: A Factor Analysis. *J Physician Assist Educ*. 2011; 22(2): 20-4.
19. Karaoğlu L, Çelebi E, Pehlivan E. Nursing, Midwifery and Health Officer Programs Undergraduate Students' Attitudes towards Their Future Career: Motivating/Demotivating Professional Characteristics and Career Preferences. *Journal of Inonu University Medical Faculty*. 2007; 14(4): 219-25.
20. Dikici MF, Yaris F, Topsever P, Filiz TM, Gurel FS, Cubukcu M. Factors Affecting Choice of Specialty Among First-year Medical Students of Four Universities in Different Regions of Turkey. *Croat Med J*. 2008; 49(3): 415-20.
21. Newton DA, Grayson MS, Thompson LF. The variable influence of lifestyle and income on medical students' career specialty choices: data from two U.S. medical schools, 1998_2004. *Acad Med*. 2005; 80(9): 809-14.
22. Hassanbeigi AF, Askari J. A study of the most important risk factors of motivational deficiencies in university students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2010; 5: 1972–6.
23. Ko HH, Lee TK, Leung Y, Fleming B, Vikis E, Yoshida EM. Factors influencing career choices made by

- medical students, residents, and practising physicians. BCMJ. 2007; 49(9): 482-9.
24. Subba SH, Binu VS, Kotian MS, Joseph N, Mahamood AB, Dixit N et al. Future specialization interests among medical students in southern India. Natl Med J India. 2012; 25(4): 226-9.
 25. Azu OO, Naidu E, Naidu J. Choice of specialty amongst first-year medical students in the Nelson R. Mandela School of Medicine, University of KwaZulu-Natal. Afr J Prim Health Care Fam Med. 2013; 5(1): 1-7.
 26. Vahid Dastjerdi M, Mahdian M, Vahid Dastjerdi E, Namdari M. Study motives and career choices of Iranian medical and dental students. Acta Med Iran. 2012; 50(6): 417-24.
 27. Khorvash F, Vesal S, Mousavi S, Ghasemi G, Mehrbod N. [Relationship of specialty select and education place with internship students' anxiety in 2010]. Strides in Development of Medical Education 2013; 9 (2):162-9. [Persian]
 28. Rabani R, Rabiei K. [Evaluation of Major Selection and its Impact on Educational Satisfaction among Isfahan University Students]. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education. 2011; 17(2): 99-120. [Persian]
 29. Memarpour M, Bazrafcan L, Mosavi E, Vossoghi M. [Factors Influencing Dental Students' Choice of Discipline] . Iranian Journal of Medical Education. 2013; 13 (4) :260-69. [Persian]
 30. Ravaghi V, Sadr AR, Borzabadi F. [The motivation of dental students to enter the dental school, 2003]. Journal of Dental School. 2005; 22(4): 597-604. [Persian]
 31. Nedjat S, Emami Razavi H, Rashidian A, Yazdani S, Majdzadeh R. [The Motives of Medical Students in Tehran University for Choosing Medicine Field and their Outlooks for their Profession: Qualitative versus Quantitative Approach]. Strides in Development of Medical Education. 2006; 3(1): 1-10. [Persian]
 32. Puljak L, Brnjas Kraljevic J, Barac Latas V, Sapunar D. Demographics and motives of medical school applicants in Croatia. Med Teach. 2007; 29(8): e227-34

Factors affecting medical major selection and the extent of changes in students' motivation during their study in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences

Abdolhossein Shakurnia¹, Nasrin Khaje Ali², Afsoon Bagheri³, Mahdi Bijanzadeh⁴

Abstract

Introduction: Assessment and identification of factors and motivations affecting medical major selection could be effective in training committed physicians and improving society's general health. The aim of this study was to assess the factors and motivations which affect medical students' major selection.

Methods: In this descriptive cross-sectional study, opinions of 351 medical students of Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences who were selected by means of census method in 2014-15 were analyzed. Data were collected by a 22-item questionnaire whose validity was verified by experts. Its reliability was confirmed by Cronbach's alpha at 0.84. Descriptive statistical tests, independent t-test and ANOVA were used to analyze the data.

Results: 185 students (57.5%) were female and 191 (61%) were natives of Khuzestan Province and their average age was 22.33 ± 3.7 (18-32 years old). According to the mean scores, individual motivations and serving the society (3.07 ± 0.69), employment, high income and social status (3.01 ± 0.68) and interest in the medical field (2.87 ± 0.98) were the most important factors affecting medical major selection. The role of family and friends in female students' major selection was significantly more important than male students ($p=0.03$, $F=1.255$). Comparison of the views of students divided by their year of entrance to the university showed that the mean score of students' views in most of the aspects decreases significantly ($p=0.001$, $F=34.97$).

Conclusion: Medical students believe that serving the society, high income and social status are important factors in medical major selection. With higher educational stage, students' motivation and interest in studying medical fields would decrease. Decreased motivation of medical students during their study should be taken as a warning for the authorities of health care sector.

Keywords: Effective factors, major selection, medical students

Addresses:

1. Instructor, Department of Immunology, School of Medicine, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran, Email: shakurnia@yahoo.com
2. Educational Development Center, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran, Email: khajeali@sbmu.ac.ir
3. Medical Education Faculty, School of Medicine, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran, Email: afsoon_bagheri20@yahoo.com
4. (✉) Assistant professor, Department of Medical genetics, School of Medicine, Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences, Ahvaz, Iran. Email: mbijanz@yahoo.com